

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง โลกก้าวเข้าสู่ยุคสงครามเย็นและถูกแบ่งเป็นสองค่ายโดยใช้อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นเกณฑ์กัน ค่ายหนึ่งคือเสรีนิยมนำโดยสหรัฐอเมริกา อีกค่ายหนึ่งคือคอมมิวนิสต์นำโดยสหภาพโซเวียต อุดมการณ์ของทั้งสองฝ่ายส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในขณะนั้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากต่างฝ่ายต่างพยายามสร้างดุลแห่งอำนาจโดยการหาพันธมิตรเข้าร่วมอุดมการณ์ของตน

ในมุมมองของสหรัฐฯ ผู้นำฝ่ายโลกเสรีถือว่าคอมมิวนิสต์เป็นภัยต่อผลประโยชน์แห่งชาติ ทั้งทางการเมือง ความมั่นคงและเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้จึงมีนโยบายหลักคือการสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ โดยมีการพยายามสร้างพันธมิตรทางการเมืองในภูมิภาคต่างๆ เช่น ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการทำสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization หรือ SEATO) ขึ้นในปี พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) โดยเป็นความร่วมมือระหว่างสหรัฐฯ กับ 7 ประเทศได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค สำหรับจุดยืนของประเทศไทยในช่วงสงครามเย็น หลังจากที่นายควง อภัยวงศ์ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นถูกกระทำรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) คณะรัฐประหารเชิญจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491¹ การกลับคืนสู่อำนาจของจอมพล ป. ในครั้งนี้ จอมพล ป. แสดงตัวว่าสนับสนุนฝ่ายโลกเสรีอย่างแข็งขัน ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา คำแถลงนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 (ค.ศ. 1951) เป็นต้นมา มีการระบุชัดเจนว่า "รัฐบาลนี้จะส่งเสริมมิตรอันมั่นคงกับนานาประเทศและปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ เชิดชูอุดมคติของสหประชาชาติและยึดมั่นอยู่ในฝ่ายเสรีประชาธิปไตยต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อความยุติธรรมสันติสุขของโลก"² โดยจอมพล ป. ให้ความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับการต่อต้านคอมมิวนิสต์ว่า "รัฐบาลจะไม่เป็นซ้ายหรือขวา แต่ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้น

¹ สุชาติ ยิ้มประเสริฐ, *แผนชิงชาติไทย: ว่าด้วยรัฐและการต่อต้านรัฐสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่สอง (พ.ศ. 2491-2500)*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: 6 ตุลารำลึก, 2550), หน้า 126-127.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, *บันทึกผลงานของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ. 2491-2499* (กรุงเทพฯ: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2550), หน้า 41.

ต่อต้านคอมมิวนิสต์”³ รัฐบาลจอมพล ป.พยายามสร้างภาพความเป็นศัตรูกับลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยการจัดให้มีหน่วยวัฒนธรรมเคลื่อนที่ออกไปให้การอบรมแก่ประชาชนเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย และภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์ กรมประชาสัมพันธ์ออกคำสั่งให้คณะลิเกและคณะละครต่างๆ ไล่เนื้อหาในทางต่อต้านคอมมิวนิสต์ ส่งเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปอบรมประชาชนตามต่างจังหวัดเกี่ยวกับ กลวิธีของคอมมิวนิสต์ สร้างข่าวลือว่าคอมมิวนิสต์จะบุกประเทศไทย ออกกฎหมายต่อต้าน คอมมิวนิสต์⁴ เป็นต้น การสนับสนุนนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐฯทำให้ไทยได้รับความ ช่วยเหลือทางทหารและทางเศรษฐกิจจากสหรัฐฯอย่างมาก รัฐบาลจอมพล ป.ได้ผลประโยชน์จาก ความช่วยเหลือดังกล่าว เนื่องจากฐานอำนาจของจอมพล ป.ในเวลานั้นคือกองทัพ เมื่อสหรัฐฯให้ การสนับสนุนจึงทำให้ฐานอำนาจของจอมพล ป.มั่นคงยิ่งขึ้น⁵

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ในปีพ.ศ.2492(ค.ศ.1949) เป็นสาเหตุหนึ่งที่ยอมพล ป. พินฺสุ่งครามสนับสนุนการดำเนินการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐฯ อย่างเต็มที่ เนื่องจากมาจากความหวาดระแวงว่าคอมมิวนิสต์จีนอาจแผ่ขยายอิทธิพลผ่านทางอินโด จีนและเข้าสู่ประเทศไทย รัฐบาลเริ่มคุกคามชุมชนจีนและโรงเรียนจีนในประเทศไทย รวมถึงบุกยึด ธุรกิจของคนจีนเป็นจำนวนมาก⁶ หนังสือพิมพ์จีนก็ถูกสั่งปิดเช่นกัน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2493(ค.ศ. 1950) หนังสือพิมพ์ *หมินเป่า* ลงข่าวในเชิงโน้มน้ำวูยงให้คนจีนในประเทศไทยเกลียดชัง รัฐบาลไทย โดยกล่าวหาว่ารัฐบาลไทยลอบสังหารคหบดีหัวหน้าคนจีน รัฐบาลไทยออกมาตอบโต้ เนื่องจากกระทบกระเทือนถึงภาพลักษณ์ของรัฐบาล และสั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจบุกค้นสำนักงาน สั่ง เพิกถอนใบอนุญาตและเนรเทศบรรณาธิการด้วยข้อหาว่ามีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็น ผู้ดำเนินกิจการอยู่เบื้องหลัง เนื่องจากมีการลงโฆษณาสนับสนุนการกระทำของคอมมิวนิสต์ โดย ชักชวนให้ชาวจีนไม่ซื้อสินค้าอเมริกันในไทย เพื่อเป็นการประท้วงต่อการกระทำของสหรัฐฯใน สงครามเกาหลี ซึ่งรัฐบาลไทยเห็นว่าส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯกับไทย จึงได้สั่ง ลงโทษ⁷ นอกจากนี้จอมพล ป. ได้ให้กรมตำรวจสั่งปิดหนังสือพิมพ์จีนที่มีแนวโน้มจะเป็น

³ อ่างใน แถมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2* (กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2525), หน้า 3.

⁴ ดุรายละเอียดเพิ่มเติมใน พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภาวีครพันธ์, *สงครามเวียดนาม: สงครามกับความ จริงของ “รัฐไทย”* (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2549), หน้า 35-36.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁶ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, *การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547), หน้า 77.

⁷ สุวิมล รุ่งเจริญ, “บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2490-2501,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 148.

คอมมิวนิสต์ทุกฉบับ เพิกถอนใบอนุญาตและให้ทำลายหนังสือหรือเอกสารคอมมิวนิสต์ที่แพร่หลายตามโรงเรียนต่างๆให้หมด ให้ทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องเร่งปราบปรามผู้เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์⁸ รัฐบาลยังได้มีการจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่เกี่ยวกับความเป็นมาของคอมมิวนิสต์รวมทั้งจุดประสงค์และวิธีการดำเนินงานของคอมมิวนิสต์เพื่อให้ประชาชนเข้าใจว่าคอมมิวนิสต์นั้นมีความร้ายกาจและเป็นภัยคุกคามต่อประเทศชาติอย่างไร เช่น หนังสือเรื่อง *หลักและการปฏิบัติของลัทธิคอมมิวนิสต์* ซึ่งเขียนขึ้นโดยโรงเรียนสงครามจิตวิทยา วัตถุประสงค์ในการจัดพิมพ์คือเพื่อให้ประชาชนทราบถึงประวัติความเป็นมาของลัทธิคอมมิวนิสต์และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย(พคท.) โดยชี้แจงว่า พคท.คือตัวแทนของสหภาพโซเวียต เนื่องจากในขณะนั้นจีนเพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์จึงยังไม่แข็งแกร่งเท่ากับสหภาพโซเวียต จีนจึงเปรียบเสมือนฐานทัพของโซเวียตในเอเชีย⁹ การดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์นอกจากจะสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมในหมู่คนไทยแล้ว ยังทำให้ความนิยมในตัวจอมพล ป.พิบูลสงครามเพิ่มขึ้นด้วย กล่าวคือ การที่รัฐบาลจอมพล ป.มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทำให้ชาวจีนถูกเพ่งเล็งว่าจะเป็นบ่อนทำลายประเทศ รัฐบาลจึงมีมาตรการกีดกันสิทธิของชาวจีนในไทย การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลได้สร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมขึ้นในหมู่คนไทย การแบ่งแยกระหว่าง "คนไทย" กับ "คนจีน" ในสังคมถูกทำให้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งการกีดกันชาวจีนออกจากวงจรรูรกิจและเปิดโอกาสให้คนไทยได้เข้ามาเป็นเจ้าของหรือถือครองธุรกิจมากขึ้น ทำให้ประชาชนที่มีโอกาสเข้ามา

⁸ ธงชัย พึ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ.2468-2500," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 280.

* กองบัญชาการทหารสูงสุด (กรมเสนาธิการกลาใหม่ในขณะนั้น) ได้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนสงครามจิตวิทยา เพื่อเปิดการศึกษาอบรมให้กับนายทหาร ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานด้านนี้โดยเฉพาะรุ่นแรก(รุ่นพิเศษ) เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2498 โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนแห่งที่สองรองจากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรที่ได้รวมเอาข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร และพนักงานรัฐวิสาหกิจเข้ามารับการศึกษาาร่วมกัน แต่เนื่องจากทางโรงเรียนสงครามจิตวิทยาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทางราชการได้อย่างเต็มที่เพราะการดำเนินงานกระทำได้ในขอบเขตจำกัด เนื่องจากไม่มีอัตราข้าราชการประจำของเจ้าหน้าที่โรงเรียน ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับวิวัฒนาการทางด้านวิชาการและความต้องการของสถานการณ์ในปัจจุบัน ทางราชการจึงได้พิจารณาจัดตั้ง "สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง" ขึ้นแทนโรงเรียนสงครามจิตวิทยา โดยกำหนดให้มีอัตราประจำที่ถาวรเป็นของสถาบันการศึกษาเองขึ้นตรงต่อกรมยุทธการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด ตั้งแต่วันที่ 24 มกราคม 2521 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง, *ประวัติความเป็นมา*[Online], สำนักงานปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ สืบค้นจาก: <http://api.rtarf.mi.th> [18 พฤษภาคม 2553]

⁹ โรงเรียนสงครามจิตวิทยา, "บทนำ," *หลักและการปฏิบัติของลัทธิคอมมิวนิสต์* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุดม, 2497).

ดำเนินกิจการต่างก็เข้มขมนโยบายของจอมพล ป. จึงส่งผลให้ความนิยมในตัวจอมพล ป. เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าไทยเป็นพันธมิตรที่ซื่อสัตย์ เป็นพันธมิตรที่มีนโยบายทางการเมืองและการทหารไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อเกิดสงครามเกาหลีในปีพ.ศ.2493-2496(ค.ศ.1950-1953) สหรัฐฯส่งทหารเข้าไปช่วยเกาหลีได้สกัดกั้นการรุกรานของคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือ ในการนี้ประเทศไทยส่งทหารเข้าร่วมกับฝ่ายสหรัฐฯด้วย ทำให้ไทยเข้าไปใกล้ชิดกับสหรัฐฯและเข้าไปพัวพันกับสงครามเย็นอย่างเต็มตัว ในขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนให้การสนับสนุนเกาหลีเหนือ สงครามเกาหลีนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงจุดยืนของไทยและจีนว่ายืนอยู่คนละฝ่าย สิ่งที่เหมาะสมเป็นการตอกย้ำจุดยืนดังกล่าวของไทยคือการที่ไทยตัดสินใจลงนามร่วมก่อตั้ง “องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”(สปอ.) ในปีพ.ศ.2497(ค.ศ.1954) ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว การลงนามในข้อตกลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะไทยมีพันธะผูกพันกับสหรัฐฯอย่างแน่นแฟ้นและตั้งตัวเป็นศัตรูกับจีนอย่างเปิดเผย

ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มมีแนวคิดที่จะมีความสัมพันธ์กับจีนเพื่อหวังจะถ่วงดุลอิทธิพลของสหรัฐฯ เพราะไทยเริ่มไม่มั่นใจว่าสหรัฐฯจะให้การคุ้มครองไทยอย่างจริงจังหรือไม่ เนื่องจากในระหว่างที่เกิดสงครามเกาหลีช่วงปีพ.ศ.2495(ค.ศ.1952) พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันทรงรับคำสั่งจากกรุงเทพฯให้ทรงถามกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯดูว่าหากจีนบุกไทยสหรัฐฯจะช่วยไทยได้แค่ไหน ก็ได้รับคำตอบที่ไม่ชัดเจนจากทางการสหรัฐฯ โดยกล่าวเพียงว่า”หากจีนบุกไทยจริง สหรัฐฯจะถือว่าเป็นเรื่องที่รุนแรงอย่างยิ่ง”¹⁰ แต่ที่สุดแล้วการพยายามติดต่อสัมพันธ์กับจีนของจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ต้องหยุดชงักเมื่อเกิดการรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และเมื่อจอมพลสฤษดิ์เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้แถลงเหตุผลในการปฏิวัติว่า

ขณะนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แทรกซึมและสร้างอิทธิพลในการปฏิบัติเหนือจิตใจประชาชนชาวไทยโดยทั่วไป โดยวิธีและแผนการที่ฉลาดเพื่อทำลายสถาบันทุกอย่างของชาติให้สูญไป พวกตัวแทนคอมมิวนิสต์ได้ขัดขวางการบริหารประเทศได้พยายามก่อให้เกิดความกินแหนงแคลงใจขึ้น และทำให้ไม่ไว้วางใจในชาติไทย เหตุการณ์ต่างๆนี้ทำให้รัฐบาลไม่มีโอกาสที่จะจรรโลงประเทศชาติได้เต็มที่เพราะต้องเผชิญอุปสรรคดังกล่าว... สำหรับเหตุการณ์ภายนอก เหตุร้ายอาจจะเกิดใน

¹⁰ อ้างใน จุลชีพ ชินวรรณ, “นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น,” ใน รายงานการประชุมวิชาการเรื่อง5ทศวรรษการต่างประเทศของไทยจากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536), หน้า 124.

ประเทศใกล้เคียงกับประเทศไทยและเข้ามาทำลายประเทศไทยได้ง่าย บ้านเมือง
อยู่ในภาวะดังกล่าวแล้ว โดยเหตุนี้จึงได้มีการปฏิวัติ¹¹

รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงมีนโยบายในการรักษาความสงบ
เรียบร้อยที่เด็ดขาด โดยรัฐบาลใช้มาตราที่ 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2502
ซึ่งระบุว่า

ในระหว่างที่ใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ใน
การระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของ
ราชอาณาจักร หรือการกระทำอันเป็นบ่อนทำลาย ก่อทวนหรือคุกคามความสงบ
ที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของ
คณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใดๆได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการ
กระทำนั้นๆเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย¹²

เนื่องจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์มีนโยบายที่เน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศ
เป็นสำคัญจึงมีการกวาดล้างผู้ต่อต้านรัฐบาล ผู้ที่วิพากษ์รัฐบาล ทั้งนักศึกษา ปัญญาชนและฝ่าย
ค้านโดนจับกุมหลายร้อยคน¹³ ขณะนั้นจอมพลถนอมเป็นอธิบดีการศึกษาคนใหม่ จอมพลถนอม
ได้กำชับอาจารย์ให้ดูแลเอาใจใส่ความประพฤติและความโน้มเอียงของนักศึกษาแต่ละคน เพื่อ
กำจัดลัทธิบางลัทธิที่เป็นภัยต่อประเทศชาติ เนื่องจากการแทรกแซงจากคอมมิวนิสต์จีนนั้นเริ่มแพร่
เข้ามามากโดยผ่านทางประเทศเพื่อนบ้านของไทย¹⁴ มีการสั่งปิดหนังสือพิมพ์และสำนักพิมพ์กว่า
50 แห่ง เนื่องจากประกาศคณะปฏิวัติปีพ.ศ.2501 มีข้อบังคับว่า “ถ้าหนังสือพิมพ์ใดมีข้อความซึ่ง
เป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์หรือเข้าข่ายการเป็นคอมมิวนิสต์ ให้เจ้าหน้าที่
ที่เกี่ยวข้องดำเนินการตักเตือนหรือ ยึดใบอนุญาต หรือยึดหนังสือพิมพ์นั้นๆมาทำลายเสีย”¹⁵
นอกจากนี้ยังได้สั่งปิดโรงเรียนจีนและห้ามการชุมนุมของกรรมกรอย่างเด็ดขาด การดำเนินการ
เหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อขจัดบุคคลที่เป็นภัยต่อระบอบเผด็จการ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออก
ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 “ห้ามมีการติดต่อค้าขายกับประเทศจีนและห้ามมิให้ผู้ใดนำสินค้าที่

¹¹ อ่างใน สิริรัตน์ ชันธพิน, *ประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
จนถึงปัจจุบัน* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 275-276.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 276.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁴ “โลกปริทรรศน์,” *ปริทรรศน์* 3,19 (1 มีนาคม 2503): 4-5.

¹⁵ มานิต วรินทร์เวช, “ความคลี่คลายบางอย่างเกี่ยวกับเสรีภาพของข่าวสารในประเทศไทย,”
ธรรมศาสตร์ 1,1 (กรกฎาคม 2505): 582-595.

ผลิตหรือมีแหล่งกำเนิดจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยเด็ดขาด”¹⁶ มีการกล่าวหาชาวจีนว่าเป็นผู้ลอบวางเพลิงในหลายคดีที่เกิดขึ้นช่วงปี พ.ศ.2501 (ค.ศ.1958) โดยอ้างว่าเหตุเพลิงไหม้ดังกล่าวเป็นแผนของคอมมิวนิสต์ที่ต้องการสร้างความวุ่นวายและทำลายขวัญของประชาชนชาวไทยและสั่งให้ลงโทษประหารชีวิต มีการสั่งปิดหนังสือพิมพ์ โรงพิมพ์ โรงภาพยนตร์ ยึดหนังสือ เอกสารของบริษัทห้างร้านต่างๆ ที่สื่อพฤติกรรมเป็นคอมมิวนิสต์ ยึดฟิล์มภาพยนตร์จีนที่มาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน¹⁷ มีการสั่งปิดหนังสือพิมพ์จีน เช่น *ตงจ้วน กงหอบ่อ*¹⁸ เป็นต้น สิ่งพิมพ์ที่ถูกห้ามนั้นส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาทางการเมืองเกี่ยวกับลัทธิสังคมนิยมหรือแนะนำประเทศคอมมิวนิสต์และผู้นำของประเทศเหล่านั้น เช่น เหมาเจ๋อตง (ผู้นำจีนคอมมิวนิสต์) คิมอิลซุง (ผู้นำเกาหลีเหนือ) โดยหนังสือที่ถูกห้ามในประเภทนี้เกือบทั้งหมดเป็นหนังสือภาษาจีนและภาษาอังกฤษ สุชาติ สวัสดิ์ศรี กล่าวว่า “(ในยุคจอมพลสฤษดิ์) ถ้าจะเขียนถึงประเทศจีนก็ต้องเป็นจีนได้วันแห่งเดียวเท่านั้น ไม่มีจีนแผ่นดินใหญ่ จะเรียกชื่อ ‘สาธารณรัฐประชาชนจีน’ ก็เรียกไม่ได้ ต้องเรียกว่า ‘จีนแดง’”¹⁹ จอมพลสฤษดิ์ถือว่าข้อบังคับและข้อห้ามเหล่านี้เป็นการกระทำที่ชอบธรรมเพื่อกำจัด “พวกนอกกรีตนอกรอย”²⁰ ภัยจากคอมมิวนิสต์ถูกตอกย้ำโดยรัฐบาลว่ามีความน่ากลัว เป็นภัยที่มาจากนอกประเทศ มีการปล่อยข่าวการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์นอกประเทศอยู่ไม่ขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามเวียดนาม ข่าวเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ยังมีมากขึ้น²¹

ความเลวร้ายของคอมมิวนิสต์จะถูกกล่าวซ้ำอยู่เสมอ โดยถูกเผยแพร่ผ่านทางสื่อต่างๆ ของรัฐ เช่น การพิมพ์โปสเตอร์ 4 สี ออกมาอย่างต่อเนื่องหลายชุด โดยใช้ชื่อว่า *Communism and Freedom* เปรียบเทียบชีวิตในจีนและเวียดนามเหนือกับชีวิตในประเทศไทย ว่าชาวจีนและเวียดนามต้องประสบกับความทุกข์ยากและต้องทนรับความทารุณโหดร้ายของระบอบคอมมิวนิสต์²² เป็นต้น นอกจากเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองแล้ว ในทัศนะของจอมพลสฤษดิ์

¹⁶ วรรณไว พัดโนทัย, *ใจเวอนไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน* (กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์, 2519), หน้า 90.

¹⁷ สิริรัตน์ ชันธพิน, *เรื่องเดิม*, หน้า 281-282.

¹⁸ *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 382.

¹⁹ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), *จากอักษรศาสตร์ถึงสังคมศาสตร์ปริทัศน์* (กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์ จำกัด, 2549), หน้า 38.

²⁰ ลิขิต วีระเวทิน, *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 167.

²¹ พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภวัครพันธ์ุ, *สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ “รัฐไทย”*, หน้า 37.

²² ประจักษ์ ก้องกีรติ, *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ* (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 157.

คอมมิวนิสต์เป็นเหมือนศัตรูของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งในประเด็นนี้ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ ให้ความเห็นไว้ว่า

เพราะจอมพลสฤษดิ์ยึดมั่นกับการปกครองแบบโบราณของไทย(ระบบพ่อขุน) สิ่งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ไทยแสดงให้เห็นถึงความรังเกียจที่ราชวงศ์และชนชั้นนำของไทยมีต่อการปฏิวัติโค่นล้มระบอบกษัตริย์ของรัสเซีย เช่น กรณีที่รัชกาลที่ 7 ปฏิเสธแผนพัฒนาเศรษฐกิจของนายปรีดี เนื่องจากคิดว่าได้รับอิทธิพลจากแนวคิดคอมมิวนิสต์ จะเห็นได้ว่าทัศนคติที่มีต่อคอมมิวนิสต์ของผู้นำไทยแต่โบราณมักมองว่าคอมมิวนิสต์จะเข้ามาทำลายศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นการกระทำใดที่ผู้นำไทยเห็นว่าเป็นการหมิ่นศาสนา พระมหากษัตริย์หรือ บั่นทอนความมั่นคงของชาติ จะถือว่าเป็นคอมมิวนิสต์ โดยที่ผู้นำหรือรัฐบาลมิได้ศึกษาความหมายของ “คอมมิวนิสต์” ให้เข้าใจอย่างแท้จริง ดังนั้นกลุ่มปัญญาชนหรือกลุ่มบุคคลใดที่มีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาลจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และถูกจับกุมทันที²³

จากการดำเนินนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ดังที่ได้กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นความเกลียดกลัวจีนคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทยจนทำให้เกิดการปิดกั้นเรื่องราวของจีนคอมมิวนิสต์จากสื่ออื่นๆที่มีชื่อเสียงของรัฐ เพื่อการควบคุมความคิดของประชาชนเกี่ยวกับภัยคุกคามของจีนคอมมิวนิสต์ได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ รัชชัตถ์ถึงแก่อสัญกรรม จอมพลถนอม กิตติขจรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2506(ค.ศ.1963) นโยบายของรัฐบาลจอมพลถนอมนั้นคล้ายคลึงกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ โดยยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่มีต่อสหรัฐฯไว้ และต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนืออย่างแข็งขัน รัฐบาลได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงที่จังหวัดเชียงใหม่เพื่อตอบโต้กับสถานีวิทยุของจีนคอมมิวนิสต์ในคุนหมิงและเพื่อให้การรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น²⁴ นอกจากนี้ยังได้มีการสอดแทรกบทความเรื่องภัยคุกคามจากจีนคอมมิวนิสต์ลงในวารสารของทางราชการ เช่น วารสารข้าราชการ ซึ่งเป็นวารสารของสำนักงานข้าราชการพลเรือน(กพ.) ลงบทความเกี่ยวกับจีนคอมมิวนิสต์ว่าเป็นภัยคุกคามที่ประชาชนชาวไทยต้องระวัง เช่น

²³ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, แปลจาก *Thailand : The Politics of Despotism*, โดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์, ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข, และอัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 216-256.

²⁴ พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภาวครพันธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 22.

เรื่องของโจรจีนคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่น่าวิตก... เพราะโจรจีนคอมมิวนิสต์มีพฤติกรรมเป็นการบ่อนทำลายและแทรกแซงเป็นไปตามแบบอย่างคอมมิวนิสต์ของจีนแดง ซึ่งประสานสัมพันธ์กับจีนแดงและการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ในแถบต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์อยู่ตลอดเวลาโจรจีนคอมมิวนิสต์นี้เป็นพลพรรคส่วนหนึ่งของจีนแดงผู้ซึ่งมีนโยบายที่จะแทรกซึมประเทศไทยอยู่นานแล้ว... เป็นเรื่องที่เราควรจะหวั่นเกรงและควรจะตระหนักเมื่อคอมมิวนิสต์ในเมืองไทยในปัจจุบันนี้ ประดุจไฟที่คุกรุ่นอยู่ในทุกๆ ภูมิภาคของไทย หากไฟลุกฮือขึ้นพร้อมกันเมื่อใด เราหรือจะต้านทานไหว²⁵

ความพยายามร่วมมือกันของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อประกาศความเป็นกลาง... สำคัญอยู่ที่ท่าทีของจีนปักกิ่ง เป็นที่รู้กันอยู่ว่าจีนปักกิ่งได้มีส่วนสนับสนุนการก่อการร้ายในประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้อยู่หลายประเทศ ฉะนั้นปักกิ่งจะยอมผูกพันในคำประกาศความเป็นกลางนี้สักเพียงใด... ถ้าพิจารณาไปแล้วดูจะห่างไกลกับความหวังที่จะให้จีนปักกิ่งยอมเคารพความเป็นกลางของภูมิภาคนี้เสียจริง²⁶

จะเห็นได้ว่านโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทยตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์เป็นต้นมา ดำเนินมาอย่างเข้มงวดและเด็ดขาดมาโดยตลอด ไทยดำเนินนโยบายตามสหรัฐฯ ผู้ซึ่งตอบแทนไทยด้วยการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและสนับสนุนทางการทหาร แต่เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป สงครามเวียดนามที่ไม่มีที่ท่าว่าจะสิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ ต้องหาทางถอนตัวออกจากสงครามเนื่องจากต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งในสงครามอินโดจีนและในการสนับสนุนประเทศต่างๆ ในการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งภาระนี้ยังส่งผลให้เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ตกต่ำอีกด้วย นอกจากนี้รัฐบาลสหรัฐฯ ยังได้รับแรงกดดันจากกลุ่มผลประโยชน์ภายในประเทศ รวมทั้งมติสาธารณชนที่ต้องการให้ยุติสงครามเวียดนาม ในที่สุดสหรัฐฯ จึงประกาศลัทธินิคสันที่เกาะกุมเพื่อถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมทั้งประกาศให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้จัดการกับปัญหาของ

²⁵ ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์, "ราชการจะแก้ปัญหาโจรจีนคอมมิวนิสต์ได้อย่างไร," *ข่าวราชการ* 15,5 (พฤษภาคม 2513): 5-10.

²⁶ เกษม ศิริสัมพันธ์, "ความเป็นกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้," *ข่าวราชการ* 16,12 (ธันวาคม 2514): 63-66.

ตนเอง²⁷ เมื่อเหตุการณ์กลับเป็นเช่นนี้ จากที่เคยพึ่งพิงและฝากความมั่นคงของชาติไว้กับสหรัฐอเมริกา ไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่ โดยเริ่มมีการปรับสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน²⁸ ในขณะที่ปัญหาภายในประเทศกำลังสิ้นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลจอมพลถนอม เนื่องจากการที่ช่องว่างระหว่างชนชั้นเพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของชนชั้นกลางและภาวะความยากจนของชนชั้นแรงงาน ส่งผลให้ประชาชนและนักศึกษาเริ่มตั้งคำถามต่อศักยภาพการบริหารประเทศของรัฐบาล ทำให้อุบัติการณ์ความไม่พอใจรัฐบาลในหลายๆกรณี ก็นำไปสู่เหตุการณ์การชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาล ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516(ค.ศ.1973) เหตุการณ์ดังกล่าวถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่ประชาชนไทยได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งนอกจากแสดงให้เห็นความตื่นตัวของชนชั้นกลางต่อระบอบการเมืองการปกครองแล้ว ชนชั้นล่างในสังคมก็เริ่มมีความเคลื่อนไหวทางการเมืองเช่นกัน มีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ เช่น กลุ่มของกรรมกร ชาวจีน ชาวนา ข้าราชการชั้นผู้น้อย เป็นต้น เพื่อเรียกร้องสิทธิและความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาที่กลุ่มตนประสบอยู่

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา'16 สังคมไทยมีเสถียรภาพทางความคิดมากขึ้นหลังจากที่อยู่ภายใต้อำนาจเผด็จการมานานถึง 16 ปี ช่วงสมัยของรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นระยะที่กลุ่มสังคมนิยมสามารถเผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมได้อย่างเปิดเผย เริ่มมีการเรียกร้องจากขบวนการนักศึกษาให้ยกเลิกนโยบายต่างประเทศที่อิงกับสหรัฐฯ ในที่สุดประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2518(ค.ศ.1975)²⁹ ในสมัยที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี การสถาปนาทางการทูตดังกล่าวส่งผลให้เกิดความผ่อนคลายทางการเมือง ซึ่งบรรยากาศที่เปิดทางการเมืองในเวลานั้นส่งผลต่อการเติบโตของขบวนการฝ่ายซ้ายในเมือง เป็นฝ่ายซ้ายที่นิยมลัทธิเหมาซึ่งเชื่อในทฤษฎีการปฏิวัติสังคมนิยมในประเทศเดียว³⁰ ดังนั้นการเรียนรู้หรือเผยแพร่เรื่องจีนและลัทธิทางการเมืองของจีนจึงเป็นไปอย่างค่อนข้างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นการตีพิมพ์วารสาร หนังสือ ใบปลิวแจกจ่ายในมหาวิทยาลัย การลงบทความในหนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

²⁷ กิตติกร คนศิลป, “นัยสำคัญของนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐประชาชนจีน 2518-2530,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 38.

²⁸ จุลชีพ ชินวรรณ, “นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น,” หน้า 128-129.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

³⁰ อีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่นิยมลัทธิมาร์กซ์ จะให้ความสนใจอุดมการณ์ปฏิวัติกรรมมาซิฟสากล ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน นฤมิตร สอดสุข, “พรรคคอมมิวนิสต์จีนกับการต่อสู้สองแนวทาง: ‘ปฏิวัติตลอดกาล’ หรือ ‘สี่ทันสมัย’,” *เอเชียปริทัศน์* 4,3 (กรกฎาคม-กันยายน 2526): 1-31.

ความสัมพันธ์ไทย-จีนหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตได้ดำเนินมาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากจีนยังไม่หยุดการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงยังคงไม่มั่นใจในมิตรภาพที่จีนมีให้เท่าไรนัก กระทั่งในช่วงสมัยนายเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เกิดเหตุการณ์เวียดนามบุกกัมพูชาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2521(ค.ศ.1978)และยึดพนมเปญ ได้ในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2522(ค.ศ.1979)³¹ ไทยและจีนต่างต้องการให้กัมพูชาเป็นเอกราช ดังนั้นความที่ทั้งสองชาติมีผลประโยชน์ไปในทิศทางเดียวกันจึงร่วมมือกันต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม จีนประกาศจะช่วยเหลือไทยถ้าไทยถูกเวียดนามรุกราน³² จีนขอความร่วมมือจากไทยเพื่อเป็นเส้นทางในการส่งความช่วยเหลือและเครื่องมือทางการทหารไปยังฝ่ายเขมรแดงซึ่งเป็นกองกำลังกลุ่มหนึ่งที่ต่อต้านเวียดนามในกัมพูชา³³ เต็งเสี่ยวผิงกล่าวถึงกรณีนี้ว่า “ประเทศไทยคือจุดเชื่อมโยงระหว่างเขมรแดงกับโลกภายนอก ถ้าเขมรแดงต้องการมีส่วนร่วมในการประชุมระหว่างประเทศต่างๆ พวกเขาก็ต้องเดินทางจากชายแดนมายังท่าอากาศยานกรุงเทพฯ และเช่นเดียวกันการเข้าถึงองค์กรระหว่างประเทศต่างๆเช่น องค์กรสหประชาชาติก็ต้องผ่านประเทศไทย”³⁴ ความร่วมมือดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนใกล้ชิดกันมากขึ้น ความร่วมมือกันในปัญหา กัมพูชา นี้เห็นได้ชัดเจนในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งอยู่ในตำแหน่งเป็นเวลากว่า 8 ปี(พ.ศ.2523-2531) เป็นช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์ไทย-จีนแน่นแฟ้นขึ้น จีนลดความช่วยเหลือที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนเคยให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้ผู้นำไทยให้ความเชื่อใจต่อจีนมากขึ้น³⁵ จีนซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงของไทยกลับได้รับการยอมรับ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวถึงประเทศจีนของ พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นว่า “(จีน)เป็นปัจจัยในการรักษาเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมิตรทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญ”³⁶ และ “ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและใกล้ชิด

³¹ จุลชีพ ชินวรรณ, “นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น,” หน้า 131.

³² กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, “นโยบายต่างประเทศของไทยหลังสงครามเย็น,” ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย: จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536), หน้า 223.

³³ Chin Peng, *My side of history*(Singapore: Media Masters Pte Ltd, 2003), p 456.

³⁴ อ้างถึงใน Chin Peng, *My side of history*, Ibid., p 456-457.

³⁵ สุรชาติ บำรุงสุข, “ไทยกับปัญหา กัมพูชา: ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคง และต่างประเทศของไทย,” ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย: จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536), หน้า 188.

³⁶ อรอนงค์ น้อยวงศ์, กัมพูชา: นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541), หน้า 56.

กับจีนเป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทย”³⁷ ซึ่งผลจากความร่วมมือในการแก้ปัญหาภัยพิวาทก่อให้เกิดความร่วมมือทางการทหารระหว่างไทย-จีน โดยเป็นไปในรูปของการขายอาวุธยุทโธปกรณ์ การเยือนของผู้นำทางการทหารระหว่างกันเป็นประจำ และความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เป็นต้น

จากพัฒนาการข้างต้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้ปรับเปลี่ยนไปในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ จากในยุคต้นของสมัยสงครามเย็นที่ผู้นำไทยมองว่าจีนเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศ ถึงแม้จะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2518 แต่รัฐบาลไทยยังคงไม่แน่ใจกับนโยบายที่จีนดำเนินอยู่ในลักษณะ “พรรคต่อพรรค” และ “รัฐต่อรัฐ” แต่ท้ายที่สุดกลับปรับเปลี่ยนมาสู่ทัศนคติที่ดีกับจีนจนกล่าวได้ว่า จีนเป็นเสมือนมิตรประเทศที่สำคัญกับไทยทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร สังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ย่อมเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ของชาติของทั้งสองประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเมืองโลกในแต่ละสมัย แต่ผู้เขียนเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เปลี่ยนไปเท่านั้น แต่น่าจะเป็นผลมาจากการรับรู้ (Perception) ที่ผู้คนในสังคมมีต่อกันและกัน ซึ่งงานด้านจีนศึกษาที่นำเสนอภาพของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลานั้นเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ดังกล่าว นับแต่ช่วงต้นสงครามเย็นที่งานด้านจีนศึกษาส่วนใหญ่นำเสนอภาพจีนในแง่ที่เป็นภัยคุกคามกระทั่งมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ภาพของจีนที่ถูกนำเสนอผ่านงานด้านจีนศึกษาจึงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นมิตรมากขึ้น ในที่นี้ความสนใจของวิทยานิพนธ์เล่มนี้คือการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของไทยต่อจีนในงานด้านจีนศึกษาในประเทศไทยนับตั้งแต่ช่วงที่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในปีพ.ศ.2492(ค.ศ.1949) กระทั่งสิ้นสุดสงครามเย็นในปี พ.ศ.2534(ค.ศ.1991) โดยนำเสนอว่าการงานด้านจีนศึกษาได้พยายามนำเสนอภาพเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนให้แก่สังคมไทยอย่างไรและภาพลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในทาง “ศัตรู” หรือ “มิตร” ของประเทศไทย รวมถึงนำเสนอบริบทของการสร้างงานด้านจีนศึกษาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

1.2 คำถามการวิจัย

1. นับแต่ก่อนและหลังประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ.2518 นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้(Perception)ที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างไรหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้วางงานด้านจีนศึกษาได้พยายามนำเสนอภาพเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนให้แก่สังคมไทยอย่างไรบ้าง
2. อะไรคือบริบทของการสร้างงานด้านจีนศึกษาที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษางานด้านจีนศึกษาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2492-2534(ค.ศ.1949-1991) ที่นำเสนอภาพของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อไทยในแต่ละช่วงเวลาและงานจีนศึกษาดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในทาง "ศัตรู" หรือ "มิตร" ของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาบริบทของการสร้างงานด้านจีนศึกษาที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

1.4 ขอบเขตในการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านงานด้านจีนศึกษาในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2492(ค.ศ.1949) ซึ่งเป็นปีที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ถึงปี พ.ศ.2534(ค.ศ.1991) ซึ่งเป็นปีที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง

1.5 สำนวนวรรณกรรม

เนื่องด้วยการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จำเป็นต้องสำรวจเอกสารตั้งแต่ปีพ.ศ.2492-2534 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาประมาณ 42 ปี จึงมีเอกสารเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในการสำรวจวรรณกรรมผู้เขียนจึงจำแนกการสำรวจออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง เป็นการสำรวจเอกสาร งานเขียนหรืองานวิจัยด้านจีนศึกษาต่างๆ โดยเนื่องจากมีจำนวนเอกสารค่อนข้างมาก ผู้เขียนจึงใช้วิธีการจำแนกเนื้อหาของงานเขียนด้านจีน

ศึกษาออกเป็น 4 ขอบเขตกว้างๆคือ (1) งานที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย (2) งานที่ศึกษานโยบายต่างประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (3) งานที่ศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน (4) งานที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาภูมิพุกา

โดยเอกสารที่นำมาเสนอนี้เป็นเพียงบางส่วนเพื่อความกระชับและทำให้เห็นภาพรวมของงานเขียนด้านจีนศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว

(1) งานที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เช่น

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. จีนภายหลังเหมาเจ๋อตง: ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการปฏิรูปเศรษฐกิจให้

ทันสมัย. เศรษฐศาสตร์การเมือง 1,5-6 (ตุลาคม 2524): 89-100.

เขียน ธีระวิทย์. จีนกับสังคมโลก. กรุงเทพฯ: ดวงกมล, 2519.

เขียน ธีระวิทย์. จีนผลัดแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

เขียน ธีระวิทย์. จีนใหม่ในศตวรรษที่ 21 (สรรนิพนธ์เรื่องจีนช่วงปี ค.ศ. 1999-2005). กรุงเทพฯ: มติชน, 2549.

เขียน ธีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.

เขียน ธีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศจีน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

เขียน ธีระวิทย์ และคนอื่นๆ. การปฏิรูปจีนกับทศวรรษที่ 3 ของความสัมพันธ์ต่อไทย. ใน รายงานการวิจัยโดยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

จุลชีพ ชินวรโรจน์. การเมืองภายในกับนโยบายต่างประเทศของจีน. รัฐศาสตร์สาร 6,1 (มีนาคม 2522): 121-141.

จุลชีพ ชินวรโรจน์. นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน: อดีตถึงปัจจุบัน. วารสารเอเชียปริทัศน์ 1, 4(กรกฎาคม-กันยายน 2523): 83-105.

นฤมิตร สอดศุข. นโยบายต่างประเทศจีนยุคหลังเหมาเจ๋อตง. วารสารเอเชียปริทัศน์ 1, 4(กรกฎาคม-กันยายน 2523): 107-126.

ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ, บรรณาธิการ. จีน: ยุทธศาสตร์ใหม่แห่งการต่อสู้. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2526.

ปริยารัตน์ ไหลหิวสุทธิ. จีนกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย หลังจากสถาปนา

ความสัมพันธ์ทางการทูตใน พ.ศ. 2518. วารสารเอเชียปริทัศน์ 2, 3(เมษายน-มิถุนายน 2524): 43-71.

สารสิน วีระผล. ความสัมพันธ์ไทย-จีน: กระแสพัฒนาการบนความขัดแย้งในภูมิภาคจากห้วงสอง ทศวรรษ(ค.ศ.1975-1995). ใน วรศักดิ์ มัทธโนบล (บรรณาธิการ), จีนไทยในศตวรรษที่ 21.กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

(2) งานที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับสาธารณรัฐ ประชาชนจีน

กระมล ทองธรรมชาติ และ กมล สมวิเชียร. หัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบายต่างประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2514.

กิตติกร คนศิลป์. นัยสำคัญของนโยบายการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการของไทยแก่สาธารณรัฐ ประชาชนจีน 2518-2530. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

กฤษมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. นโยบายต่างประเทศของไทยหลังสงครามเย็น. ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ), รายงานการประชุมวิชาการเรื่อง 5ทศวรรษการต่างประเทศของไทยจาก ความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, หน้า 223-231. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

กำแหง ภริตานนท์. บันทึกประวัติศาสตร์: ไทยเปิดสัมพันธ์จีนแดงและประวัติบุคคลสำคัญของจีน แดง. กรุงเทพฯ: ประภาสารสิน, 2518.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. บันทึกผลงานของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ.2491- 2499. กรุงเทพฯ: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2550.

กองบรรณาธิการ. ปิงปองไทยไปปักกิ่ง: มองในทัศนะหนังสือพิมพ์ 'นิวยอร์กไทมส์'. สังคมศาสตร์ ปริทัศน์ 10,9 (กันยายน 2515): 72-73.

เขียน วีระวิทย์, เจีย แยนจง(บรรณาธิการ). ความสัมพันธ์ไทย-จีน : เหลียวหลังแลหน้า. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

จุลชีพ ชินวรรณ. ความร่วมมือทางทหาร: มิติใหม่ในความสัมพันธ์ไทย-จีน. เอเชียปริทัศน์ 8, 2

(พฤษภาคม-สิงหาคม 2530): 7-19.

จุลชีพ ชินวรโรน. นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น. ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์ (บรรณาธิการ), รายงานการประชุมวิชาการเรื่อง 5ทศวรรษการต่างประเทศของไทยจากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, หน้า 121-143. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.

จุลชีพ ชินวรโรน. นโยบายต่างประเทศของไทย: ภูมิหลังและแนวโน้มในอนาคต. วารสารเอเชียปริทัศน์ 1, 3(เมษายน-มิถุนายน 2523): 21-41.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ประวัติการเมืองไทย 2475-2500. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.

ทวี ธีระวงศ์เสรี. สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภาวีครพันธ์. สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ "รัฐไทย" . กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2549.

วรศักดิ์ มหัทธโนบล. ความสัมพันธ์ไทย-จีนด้านการเมือง. บทความทางวิชาการ[ม.ป.ท, ม.ป.ป.]. สารสิน วีระผล. ความสัมพันธ์ไทย-จีน: กระแสพัฒนาการบนความขัดแย้งในภูมิภาคจากห้วงสองทศวรรษ(ค.ศ.1975-1995). ใน วรศักดิ์ มหัทธโนบล(บรรณาธิการ). จีนไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542.

สุรชาติ บำรุงสุข. ไทยกับปัญหากัมพูชา: ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคง และต่างประเทศของไทย. ใน ชัยโชค จุลศิริวงศ์(บรรณาธิการ), รายงานการประชุมวิชาการเรื่อง 5ทศวรรษการต่างประเทศของไทยจากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, หน้า 183-193. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.

อรอนงค์ น้อยวงศ์. กัมพูชา: นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.

(3) งานที่ศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. จีนภายหลังเหมาเจ๋อตง: ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการปฏิรูปเศรษฐกิจให้ทันสมัย. เศรษฐศาสตร์การเมือง 1,5-6 (ตุลาคม 2524): 89-100.

การเคลื่อนไหวของจีนในรอบเดือนที่ผ่านมา. เศรษฐกิจ 1,36 (5-11 กันยายน 2521): 63-65.

การลงทุนของจีน. เศรษฐกิจ 1,32 (7-14 สิงหาคม 2521): 49-50.

จลาจันท์ พันธุ์ภักดี. ความร่วมมือครั้งใหม่ทางการค้าและเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก(APEC: Asia-Pacific Economic Cooperation). *เอเชียปริทัศน์* 11,1 (มกราคม-เมษายน 2533): 9-32.

จุลชีพ ชินวรรณ(บรรณารักษ์). *เอเชียตะวันออกในทศวรรษ 1990*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

เจ้าหน้าที่กรมเอเชีย กระทรวงการค้าและความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของจีน. ความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนระหว่างจีนกับไทย(1). ใน เขียน ถีระวิทย์ และเจีย แยนจอง(บรรณารักษ์), *ความสัมพันธ์ไทย-จีน เหลียวหลังแลหน้า*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ไพศาล สุริยวงศ์ไพศาล. จีน:นโยบายเปิดประตูค้าขายกับต่างประเทศ. *เอเชียปริทัศน์* 6, 1 (มกราคม-เมษายน 2528): 9-15.

(4) งานที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเวียดนามบุกกัมพูชา

เขียน ถีระวิทย์(บรรณารักษ์). *กัมพูชา : ชุดปัญหาอินโดจีน*. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2524.

โครงการอินโดจีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *ไทยกับปัญหา กัมพูชา*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.

จุลชีพ ชินวรรณ. *ชนวนสงคราม: ไทย จีน อินโดจีน*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2529.

จุลชีพ ชินวรรณ. *สัมพันธ์ไมตรี ไทย-จีน ทศวรรษแห่งมิตรภาพ พ.ศ.2518-2522*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

ฌอง ฟิลิป เบจา. จีนและอาเซียนกับปัญหา กัมพูชา. *เอเชียปริทัศน์* 9, 1 (มกราคม-เมษายน 2531): 54-63.

ธีระ นุชเปี่ยม. ไทยกับปัญหา กัมพูชา ทางออกอยู่ที่ไหน?. *วารสารเอเชียปริทัศน์* 4(มกราคม-มีนาคม 2526): 23-55.

ศึกษาการทูตรอบใหม่ รอบปีที่ 8 ของปัญหา กัมพูชา. *ข่าวพิเศษ-อาทิตย์* 1,20 (31 มีนาคม-6 เมษายน 2529): 40-42.

สุณัย ผาสุก. *นโยบายต่างประเทศของไทย: ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต่อปัญหา กัมพูชา*(4 สิงหาคม ค.ศ. 1988 ถึง 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991). วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539. พิมพ์เผยแพร่โดยสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรชาติ บำรุงสุข. ไทยกับปัญหาแกมพูชา: ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคง และต่างประเทศของ
ไทย. ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย: จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. ชัยโชค
จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.
สมจิตต์ สาสนรักกิจ. นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชา สมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย
ชุนนะวัฒน์. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
อรอนงค์ น้อยวงศ์. แกมพูชา: นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.

จากการสำรวจเอกสารข้างต้นพบว่าม้งงานเขียนด้านจีนศึกษาเผยแพร่ออกมาโดยตลอด
โดยเฉพาะนับตั้งแต่มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและจีนในปี พ.ศ.2518(
ค.ศ.1975) ซึ่งภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนที่ถูกนำเสนอในงานด้านจีนศึกษานั้นแสดงให้เห็น
เห็นถึงความเปี่ยมมิตรมากขึ้นระหว่างทั้งสองประเทศ อีกทั้งยังได้เห็นถึงบริบทหรือปัจจัยแวดล้อม
ของประเทศทั้งสองในช่วงเวลาต่างๆที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่อกัน อนึ่ง เอกสารที่ยกมา
กล่าวข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่นำมาประกอบการวิเคราะห์เท่านั้น ยังคงมีเอกสารและงาน
ศึกษาวิจัยอีกจำนวนมากซึ่งผู้เขียนจะได้ค้นคว้าและนำมาประกอบในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้
ต่อไป

ส่วนที่สอง เป็นการสำรวจงานเขียนที่ศึกษาเกี่ยวกับงาน “จีนศึกษา” ในประเทศไทย เช่น
ผลงานของ พจี วัฒนานุสิทธิ์ เรื่อง *บทบาทของ เขียน ธีระวิทย์ ทางวิชาการด้านจีนศึกษา
และการต่างประเทศของไทย*³⁸ ซึ่งผลการศึกษานำเสนอภาพของ “จีนศึกษา” ในแนวทาง
การศึกษาของเขียน ธีระวิทย์ โดยนำเสนอว่า เขียน ธีระวิทย์ มักจะเน้นการศึกษาเรื่องราวต่างๆ
ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่ว่าจะเป็นการเมืองการปกครอง การต่างประเทศ เศรษฐกิจและ
การค้า รวมถึงด้านวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นสำคัญ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดย
การกลั่นกรองจากเอกสารทั้งจากทางจีนและเอกสารจากตะวันตกโดยจุดยืนหรือมุมมองของจีน
เป็นหลัก เพื่อนำมาสู่ผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้อง นอกจากนี้งานของ พจี ยังได้นำเสนอภาพของ
พัฒนาการของจีนศึกษาในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงก่อนปี พ.ศ.2518(ค.ศ.1975) ว่าการศึกษาเรื่อง
จีนยังไม่แพร่หลาย เนื่องจากมีอุปสรรคทางด้านอุดมการณ์ที่ต่างกัน จึงทำให้การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง

³⁸ พจี วัฒนานุสิทธิ์, “บทบาทของ เขียน ธีระวิทย์ ทางวิชาการด้านจีนศึกษาและการต่างประเทศของ
ไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2545).

จีนต้องทำอย่างระมัดระวัง กระทบภายหลังการสถาปนาทางการทูตระหว่างไทย-จีนในปี พ.ศ. 2518 “จีนศึกษา” ก็เริ่มได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางและมีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีผลงานของ นฤมิตร สอดศุข เรื่อง *จีนศึกษากับผลกระทบทางการเมืองและการต่างประเทศของไทย*³⁹ โดยมุ่งวิเคราะห์ที่ปัจจัยรากฐานสำคัญที่มีส่วนต่อทัศนคติของลุ่มอิทธิพลของไทย ไม่ว่าจะเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย นักศึกษาปัญญาชนไทย ทหาร โดยเฉพาะกลุ่มประชาธิปไตยคือการศึกษาเรียนรู้เรื่องจีน ทั้งจากการเรียนรู้ทางทฤษฎีและประสบการณ์จริง นอกจากนี้ยังได้เสนอว่าในยุคที่อิทธิพลของลัทธิเหมาที่เน้นส่งเสริมการปฏิวัติตลอดกาลมีบทบาทสำคัญในจีนและได้ส่งผลกระทบมายังภายนอกประเทศ กลุ่มอิทธิพลบางกลุ่มข้างต้นได้ศึกษาเรียนรู้ในแง่ของการชื่นชมอุดมการณ์และบางกลุ่มในแง่ของความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในกระบวนการการเมืองและการต่างประเทศของไทย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าผลงานวิชาการและงานวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้นพยายามนำเสนอบทบาทของนักวิชาการไทยต่องานด้านจีนศึกษาจีนและบทบาทของงานด้านจีนศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายทั้งในและต่างประเทศของไทย โดยการมุ่งศึกษาที่ตัวบุคคลในการรับและส่งสาระสำคัญของงานจีนศึกษา ฉะนั้นการศึกษาที่ตัวเนื้อหาของงานด้านจีนศึกษาที่พยายามนำเสนอภาพเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและสามารถสร้างการรับรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทยจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและควรศึกษาอย่างยิ่ง

1.6 ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษางานด้านจีนศึกษาที่เป็นเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยคำจำกัดความของ “งานจีนศึกษา” ในที่นี้หมายถึง งานที่ศึกษาข้อเท็จจริงทั้งเชิงทฤษฎี อุดมการณ์และวิถีปฏิบัติในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนเชิงวิชาการของไทย ทั้งที่เป็นหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์และงานวิจัยต่างๆ โดยเน้นที่จุดยืนและมุมมองของนักเขียนและนักวิชาการไทยเป็นหลัก เพื่อนำไปสู่ผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้อง

³⁹ นฤมิตร สอดศุข, “จีนศึกษากับผลกระทบทางการเมืองและการต่างประเทศของไทย,” *เอเชียปริทัศน์* 4,3 (กันยายน-ธันวาคม 2527): 26-52.

1.7 กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เนื่องจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มุ่งศึกษาการปรับเปลี่ยนการรับรู้(Perception)ของประเทศไทย ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในงานด้านจีนศึกษาในประเทศไทย ดังนั้นกรอบความคิดที่เหมาะสมในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ กรอบความคิดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้กับภาพลักษณ์ และระบบความเชื่อ ที่อภิญญา รัตนมงคลมาศ ได้นำเสนอไว้ ดังนี้⁴⁰

ระบบความเชื่อ ภาพลักษณ์ และการรับรู้

การตัดสินใจใดๆจะต้องมี 3 สิ่งเกิดขึ้นกับผู้ตัดสินใจก่อนแล้ว นั่นก็คือ 1.ต้องเกิดสิ่งกระตุ้น(stimulus)จากสิ่งแวดล้อม การเกิดแรงกระตุ้นนี้ก็คือเหตุการณ์หรือกรณีที่เป็นชนวน (a trigger event) ที่นำไปสู่กระบวนการตัดสินใจ 2.ต้องเกิดการรับรู้หรือเจตคติขึ้นต่อสิ่งกระตุ้น หรือต่อกรณีที่เกิดขึ้น การรับรู้จึงเป็นกระบวนการที่ปัจเจกชนเลือกข้อมูลที่ล้อมรอบตนอยู่ นำข้อมูลมาจัดระบบแล้วประเมินข้อมูลนั้น 3.จะต้องมีการตีความ(interpretation) สิ่งกระตุ้น หรือเหตุการณ์ที่ผ่านกระบวนการรับรู้มาแล้ว ทั้งการรับรู้และการตีความจะเป็นไปอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์ที่ดำรงอยู่เรียบร้อยแล้วในใจของผู้ตัดสินใจ

ถ้าพูดอีกนัยหนึ่งเราจะเห็นได้ว่าการตอบสนองของสถานการณ์หรือต่อสิ่งกระตุ้นของปัจเจกชนจะมีลักษณะเช่นไรย่อมขึ้นอยู่กับกรรับรู้หรือเจตคติที่เขามีต่อสถานการณ์หรือสิ่งกระตุ้นนั้นๆ ซึ่งการตอบสนองเช่นนี้จึงไม่ใช่เป็นไปเพราะธรรมชาติหรือลักษณะที่แท้จริงของสถานการณ์ ทุกคนล้วนตกอยู่ในกระบวนการทางจิตวิทยา(Psychological process) ที่เป็นตัวสร้างผลสะท้อนต่อการรับรู้ได้ กระบวนการทางจิตวิทยาที่ว่่านี้ประกอบไปด้วยกลไกการปกป้องตนเอง(Defense mechanism) การลดความกระวนกระวาย(Reduction of Anxiety) การให้เหตุให้ผล หรือการให้ความชอบธรรมแก่ตนเอง(Rationalization) และการอดกลั้น(Repression) เป็นหลักร่วมกับสิ่งอื่นๆ ที่สร้างคุณลักษณะเฉพาะตัวขึ้นมา

อภิญญาได้ยกตัวอย่างงานที่ให้ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้กับภาพลักษณ์ และระบบความเชื่อ ซึ่งเสนอโดย โอลิ โฮลสติ(Ole Holsti)⁴¹ โฮลสติเสนอให้ผู้ศึกษาตามแนวทางนี้เข้าใจได้ว่า ระบบความเชื่อมีหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมาย และจัดลำดับ

⁴⁰ อภิญญา รัตนมงคลมาศ, *นโยบายต่างประเทศ: แนวทางศึกษา ทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย*, พิมพ์ครั้งที่ 2(กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 83-88.

⁴¹ Ole Holsti, *The Belief System and National Images: A Case Study*(New York: The Free Press, 1969), pp.543-550, อ้างถึงใน อภิญญา รัตนมงคลมาศ, *นโยบายต่างประเทศ: แนวทางศึกษา ทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย*, พิมพ์ครั้งที่ 2(กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 84-85.

ความชอบสิ่งต่างๆของคนเรา เพราะฉะนั้นระบบความเชื่อจึงเชื่อมกับการตัดสินใจเป็น 2 ทาง ความเชื่อต่อทางตรงก็คือ ระบบความเชื่อจะเป็นตัวบอกเราว่า "ต้องทำอะไร" เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความเชื่อต่อทางอ้อมก็คือ ระบบความเชื่อจะอยู่ในกระบวนการ "แยกแยะ คัดสรร กลั่นกรอง เชื่อมต่อ เรียงลำดับใหม่ จัดระเบียบ และรายงาน" ซึ่งความเชื่อต่อทางอ้อมนี้เกิดขึ้นจากแนวโน้มของปัจเจกชนที่จะผสมผสานเจตคติใหม่ให้เข้ากับเจตคติเดิมที่ตนคุ้นเคยมาก่อน เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างความคาดหวังเดิมกับความคาดหวังใหม่ อย่างไรก็ตาม ระบบความเชื่อและองค์ประกอบของภาพลักษณ์นั้นเป็นสิ่งที่มีความเป็นพลวัต เพราะจะทำปฏิสัมพันธ์กับข่าวสารใหม่ๆที่ได้รับอยู่ตลอดเวลา แต่ผลกระทบของข่าวสารต่อระบบความเชื่อจะมีมากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อของปัจเจกชนนั้นว่าเป็นระบบปิดหรือระบบเปิด

ภาพลักษณ์ของคนเรานั้นมีผลต่อการรับรู้อย่างมากมาย ด้วยค่านิยมที่เป็นความเชื่อของบุคคลเป็นตัวช่วยกำหนดความใส่ใจ(Attention) ที่คนจะมีต่อสิ่งต่างๆรอบตัว กล่าวคือมันจะช่วยกำหนดว่าควรเลือกอะไรให้เป็นสิ่งกระตุ้นความสนใจของแต่ละคน และอะไรควรเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาและให้ความใส่ใจ ตัวอย่างเช่น นิสิตนักศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะพบว่าข่าวต่างประเทศเป็นสิ่งที่กระตุ้นความสนใจที่จะให้นิสิตติดตามใคร่รู้ต่อไป แต่ในข่าวเหล่านั้นบางคนจะสนใจเฉพาะข่าวการเมืองและเศรษฐกิจแต่ไม่สนใจข่าวสงครามหรือข่าวทางการทหาร เมื่อเป็นเช่นนี้ เขาก็จะเลือกรับข่าวเฉพาะทางการเมืองและเศรษฐกิจแทนที่จะเป็นข่าวความมั่นคงทางการทหาร และจะติดตามข่าวการเมืองและเศรษฐกิจได้มากกว่า หรือในระยะเวลาอันยาวนานกว่า โดยมีทัศนคติและภาพลักษณ์ต่อข่าวความมั่นคงทางการทหารว่าน่าสนใจสำหรับเขาน้อยกว่าข่าวการเมืองและเศรษฐกิจ เพราะเป็นเรื่องไกลตัวบ้าง ยากแก่ความเข้าใจบ้าง ทั้งนี้การให้ทัศนคติเช่นนี้ก็จะเป็นไปตามกระบวนการทางจิตวิทยาว่าด้วยการให้เหตุผลแต่ความสนใจและการรับรู้นี้จะเปลี่ยนไปได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของภาพลักษณ์ที่เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวคนก่อนการเกิดขึ้นของสิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นความสนใจ ดังนั้น สมควรที่เรารู้จักประเภทของโครงสร้างภาพลักษณ์ดังต่อไปนี้

1.ภาพลักษณ์เปิด(an open image) หมายถึง การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์เดิมที่ตนมีอยู่ของปัจเจกชนให้เข้ากับความเป็นจริงเมื่อได้รับข่าวสารใหม่ หรือข่าวสารที่ได้รับการขยายความ(modifying information) ที่ขัดแย้งกับความเชื่อเดิมหรือภาพลักษณ์เดิม เช่นในหลายประเทศมักเขียนประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดความภูมิใจในชาติ หรือความรู้สึกชาตินิยมและต่อต้านประเทศเพื่อนบ้านหรือมีทัศนคติในทางลบ เพราะฉะนั้น คนภายในชาติที่ได้เรียนประวัติศาสตร์จึงมีภาพลักษณ์ต่อประเทศของตนและต่อเพื่อนบ้านตามกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมผ่านการเรียนประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม แต่ต่อมาเมื่อได้เรียนต่อมากขึ้น ได้รับข่าวสารใหม่ๆเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตอนนั้นที่มีประวัติศาสตร์แบบชาตินิยมมากยิ่งขึ้น ทัศนคติที่มีต่อประเทศของตน

และต่อประเทศเพื่อนบ้านก็ปรับเปลี่ยนสู่ความเป็นจริงมากขึ้น คือลดความหลงชาติและเหยียดหยามเพื่อบ้านลง แต่มีความเข้าใจอย่างมีเหตุผลต่อการเกิดประวัติศาสตร์แต่ละยุคสมัยของตนและเพื่อนบ้าน

2. ภาพลักษณ์ปิด (closed image) หมายถึง การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้เกิดความไม่ใส่ใจ (ignore) หรือตัดแปลงข่าวสารที่ขัดแย้งกับภาพลักษณ์เดิมของตนเสียใหม่ หรือเลือกบางเสียบบางส่วนของข่าวสารที่นำมาใช้สนับสนุนภาพลักษณ์เดิมของตนเท่านั้น เราจะพบว่าคนบางคนจะเล่าเรื่องบางเรื่องหรือบางส่วนของเรื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับด้านที่ตนเชื่อเท่านั้น หรือเลือกข้อความบางข้อความจากข้อเขียนทั้งหมด เพื่อนำเฉพาะส่วนที่จะทำให้ความเชื่อของตนมีน้ำหนัก ทั้งๆที่ถ้าเราอ่านข้อเขียนทั้งหมดทุกส่วนแล้วอาจมีสาระที่แตกต่างจากส่วนที่นำมาอ้างก็ได้

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภาพลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นประเภทไหนก็ตามจึงเปรียบเสมือนฉากหรือม่านกรองแสง กรองภาพเพื่อการตีความข่าวสารที่มายังเรา ดังนั้น การรับรู้จึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากการคัดเลือกข่าวสารภายหลังที่ปัจเจกชนได้สร้างภาพลักษณ์ของตนเองไว้เรียบร้อยแล้ว การคัดเลือกเช่นนี้เองได้ทำให้คนเรามีคบอดต่อข่าวสารที่เราไม่ได้เลือกไว้ จากความจริงที่ว่า คนเราจะเลือกข่าวสารเฉพาะที่ตนคิดว่าควรที่จะเลือกไว้นี้เอง ได้ทำให้กระบวนการตัดสินใจตามรูปแบบมีเหตุผล (the Rational Model Assumption) ที่เป็นกระบวนการแบบปัญญาชน (an intellectual process) ซึ่งมีขั้นตอนเริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆของการตัดสินใจ และผลที่จะตามมาของการตัดสินใจอย่างสมบูรณ์ที่สุดเป็นเพียงกระบวนการในอุดมคติเท่านั้น ทั้งนี้เพราะข้อมูลข่าวสารนั้นต้องผ่านการตีความด้วยฐานของระบบความเชื่อของแต่ละคน

การรับรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การเลือกรับข่าวสารต่างๆของแต่ละคนแล้ว เราปฏิเสธไม่ได้ว่าตัวเนื้อหาของข่าวสารที่ได้รับมาก็ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของปัจเจกชนเช่นกัน จากข้อสันนิษฐานดังกล่าว จึงนำไปสู่การวิเคราะห์งานด้านจีนศึกษาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของไทยต่อจีนในงานวิจัยฉบับนี้

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเข้าใจนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อประเทศไทยผ่านคำอธิบายจากงานด้านจีนศึกษาในประเทศไทยช่วงปีพ.ศ.2492-2534 (ค.ศ.1949-1991) และคำอธิบายดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้ของประเทศไทยเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในทางศัตรูหรือมิตร

2. สามารถเข้าใจถึงบริบทของการสร้างงานด้านจีนศึกษาที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนการรับรู้ของประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

1.9 วิธีการนำเสนอ

เนื้อหาในวิทยานิพนธ์แบ่งออกเป็น 4 บท ดังนี้

- บทที่ 1 บทนำ ซึ่งกล่าวถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา คำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ในการศึกษา การสำรวจวรรณกรรม ขอบเขตในการศึกษาวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา วิธีการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูล รวมทั้งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- บทที่ 2 ภาพของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ถูกนำเสนอผ่านงานด้านจีนศึกษาในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ.2492-2518(ค.ศ.1949-1975)
- บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของประเทศไทยต่อจีนในงานด้านจีนศึกษาในประเทศไทย ภายหลังจากสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตพ.ศ.2518
- บทที่ 4 บทสรุป